

ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І.ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра державно-правових та гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту**
Сергій ГУБАРЄВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В ПРОФЕСІЇ ЮРИСТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

галузь знань 08 Право

спеціальність 081 Право

освітньо-професійна програма «Право»

форма(и) навчання денна, заочна

КИЇВ 2024

РОЗРОБНИК си­ла­бу­су док­тор юри­дич­них наук, про­фес­ор, стар­ший до­слід­ник, про­фес­ор ка­фе­дри дер­жав­но-пра­во­вих та гу­мані­тар­них наук

_____ **Лариса КРИВОРУЧКО**

Роз­гля­ну­то та схва­ле­но на за­сідан­ні ка­фе­дри дер­жав­но-пра­во­вих та гу­мані­тар­них наук. Про­то­кол № 1 від 29.08.2024 р.

За­ві­ду­вач ка­фе­дри

_____ **Зореслава ЗАХОЖАЙ**

Га­рант осві­тньо-про­фесій­ної про­гра­ми «Право» дру­го­го (ма­гі­стер­сько­го) рів­ня ви­щої осві­ти кан­ди­дат юри­дич­них наук, стар­ший ви­кла­дач ка­фе­дри дер­жав­но-пра­во­вих та гу­мані­тар­них наук

_____ **Анна КОВАЛЬ**

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

1. Назва навчальної дисципліни, код в ОПІ	Критичне мислення в професії юриста, ОК. 2
2. Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова
3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	2024 - 2025 н.р., 1 семестр
4. Обсяг навчальної дисципліни (кількість кредитів, загальна кількість годин (аудиторних за видами занять, самостійної роботи здобувача вищої освіти)	4 кредитів ECTS, загальна кількість годин - 120 годин, Денна форма: аудиторних - 32: 16 лекцій, 16 год. семінарів, 88 годин самостійна робота. Заочна форма: аудиторних 10: 4 лекції, 6 семінарів, 106 годин самостійної роботи
5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	Іспит
6. Інформація про консультації	Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри державно-правових і гуманітарних наук, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою kaf_ppr@tnu.edu.ua
7. Мова викладання	Українська
8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Криворучко Лариса Сергіївна, д.ю.н., доцент, професор
9. Контактна інформація викладача	kryvoruchko.larysa@tnu.edu.ua
10. Посилання на силабус на веб-сайті Університету	https://tnu.edu.ua/

2. Опис навчальної дисципліни

Анотація дисципліни	Навчальна дисципліна «Критичне мислення у професії юриста» є ключовою для формування у студентів юридичного факультету здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері права за допомогою методів критичного мислення, допомагає сформувати системний підхід до розуміння природи і змісту основних правових інститутів, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин.
---------------------	---

<p>Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни</p>	<p>Метою вивчення навчальної дисципліни є: а) формування системи знань про основи методології критичного дослідження соціальних та юридичних феноменів; б) оволодіння студентами теоретико-методологічними підвалинами, раціонально-емоційною формою пізнання права, поглибленим критично-раціональним знанням змісту права як універсальних підвалин професійного становлення майбутнього юриста; в) вивчення особливостей організації та здійснення конструктивної критичної діяльності у сфері вивчення державно-правової дійсності; в) розроблення теоретико-методологічних та методичних засад інтеграції змісту навчальної дисципліни до єдиного наукового, освітнього та правового європейського простору.</p> <p>Завдання навчальної дисципліни:</p> <ul style="list-style-type: none"> · освоєння термінологічно-категоріального апарату у сфері критичного мислення; · вивчення основних методів критичного мислення та способів їх застосування у практичній юриспруденції; · використання методів критичного мислення для аналізу юридичних документів та розв'язання проблемних задач; · формування здатності до системного критичного підходу до проблемних юридичних ситуацій та їхнього вирішення; · вивчення основ медіаграмотності у професійній діяльності юриста. <p>Формат проведення дисципліни: під час навчального процесу у звичайному режимі використовуватимуться презентації, тренінги, бесіди і дискусії, презентації, кейс-технології, індивідуальні консультації, індивідуальні дослідження, що спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти;</p> <p>у разі роботи в дистанційному режимі використовуватиметься платформа Google Classroom для проведення лекцій та практичних / семінарських занять.</p>
<p>Пререквізити</p>	<p>«Наукові засади дослідження в галузі права: методика та методологія», якою передбачено, зокрема, формування системи знань про основи методології дослідження юридичних феноменів, вивчення особливостей організації та здійснення дослідницької діяльності у сфері вивчення державно-правової дійсності задля інтеграції курсу до єдиного наукового, освітнього та правового європейського простору.</p>
<p>Постреквізити</p>	<p>Отримані знання, набуті навички та вміння у подальшому знайдуть розвиток, конкретизацію та змістовне наповнення у процесі вивчення профільних навчальних дисциплін «Наукові основи правотворчості», «Юридична техніка», та ін.</p>

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

У результаті опанування навчальної дисципліни «Критичне мислення у професії юриста» здобувач вищої освіти повинен володіти такими загальними (ЗК) та спеціальними (СК) компетентностями відповідно до Стандарту вищої освіти.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/08/081-pravo-magis_tr.pdf

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК12. Здатність розвивати та утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.

СК16. Здатність обирати адекватні засоби та способи подолання стресу та саморегуляції емоційного стану в професійній діяльності

Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

ПРН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання

ПРН 17. Інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

ПРН 18. Мати практичні навички подолання стресу та відновлення власного емоційного стану.

ПРН 19. Аналізувати та застосовувати норми національного та міжнародного права.

Тематика та зміст навчальної дисципліни

Номер та назва розділу, теми, перелік основних питань	Вид навчального заняття	Форми і методи контролю знань	Кількість годин
Тема 1. Критичне мислення як наукова парадигма і навчальна дисципліна	лекція	усне опитування	1
Тема 2 Критичне мислення як стратегія пізнання. Сутність та призначення критичного мислення.	лекція	усне опитування	1
Тема 3. Критиканство як несумісний з науковою критикою соціальний феномен: сутність та ознаки	лекція/ семінар	усне опитування	4
Тема 4. Критичне мислення у процесі збирання і аналізу юридично значимої інформації	лекція/ семінар	практичне заняття	4
Тема 5. Маніпулювання та пастки в інформаційній взаємодії	лекція/ семінар	практичне заняття	4
Тема 6. Конструктивна сутність критичного мислення	лекція/ семінар	усне опитування	4
Тема 7. Критичний аналіз юридичних документів	лекція/ семінар	практичне заняття	4
Тема 8. Критичне мислення та юридична аргументація	лекція/ семінар	усне опитування	4
Тема 9. Доведення та спростування. Конструювання аргументованих висловлювань	лекція/ семінар	практичне заняття	6

Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти з критичного мислення в професії юриста включає:

- Анотування вивченої додаткової юридичної літератури, та документів, складання юридичних документів тощо;
- написання рефератів та їх захист на практичних заняттях;
- написання есе за визначеною тематикою;
- аналіз практичних, проблемних ситуацій
- складання юридичних термінологічних словників тощо.

Теми для написання есе

- 1) Що означає розуміти інформацію і як її оцінити юристу?
- 2) Як навчитись оцінювати факти і докази в юридичній діяльності?
- 3) Як юристу знаходити, упізнавати та оцінювати в тексті інформацію?

- 4) Як і навіщо розрізняти пояснення й аргумент?
- 5) Професійна майстерність юриста у постановці запитань.
- 6) Чому, як і навіщо юрист ставить запитання?
- 7) Для чого потрібні уточнюючі запитання в роботі юриста?
- 8) Як ставити та як вирішувати проблемні питання в юриспруденції?
- 9) Як виявляти деталі, важливі для розуміння правової позиції?
- 10) Як розвивати ідею та позицію за зміни умов у юридичній діяльності?
- 11) Розуміння і конструювання аргументованих висловлювань в юридичній діяльності.
- 12) Що таке аргумент і як побудувати юристу «сильний» аргумент?
- 13) Як використовувати індуктивну аргументацію в юридичній діяльності?
- 14) Як ефективно спростувати аргументи опонентів?
- 15) Чим відрізняється спростування від контраргументації?
- 16) Як уникнути помилок в аргументації під час здійснення професійної діяльності?
- 17) Уміння і навички юриста брати участь у дискусіях та дебатах.
- 18) Складання інформаційного тексту в професійній діяльності юриста.
- 19) Що таке дискусія і як в ній приймати участь юристу?
- 20) Що таке дебати в юридичній діяльності і як підготуватися юристу до дебатів?
- 21) Як впливати на людей за допомогою методів переконання та пропаганди?
- 22) Як провести дебати в юриспруденції?
- 23) Комунікативна позиція юриста.
- 24) Комунікативна позиція та точка зору в юриспруденції.
- 25) Доведення, переконання, преференція, провокування в юридичній діяльності.
- 26) Конфліктогенна тактика в роботі юриста.
- 27) Компроміс як складова юридичної діяльності.
- 28) Як прийняти рішення у невизначеній ситуації юристові.
- 29) Сутність аналітичного мислення в роботі юриста.
- 30) Здатність юриста розуміти суть ситуації, проблеми та задачі.
- 31) Як прогнозувати розвиток ситуації в роботі юриста?
- 32) Аналіз та оцінка ймовірності форс-мажорних обставин в професійній діяльності юриста.
- 33) Вміння юристом структурувати та оцінювати інформацію.
- 34) Аналіз отриманої юристом інформації за допомогою аналітичного мислення.
- 35) Розбиття юристом інформації на складові частини.
- 36) Аналіз частин та інформації в цілому.
- 37) Окреслення ймовірних варіантів розв'язку задач у діяльності юриста.
- 38) Обрання юристом оптимального рішення.
- 39) Розуміння можливостей застосування системи відношень для вирішення поставленого завдання в юридичній діяльності.
- 40) Абстрагування, ідеалізація та конкретизація в юридичній діяльності.
- 41) Факт, аксіома, постулат в юридичній діяльності.
- 42) Твердження, судження, істина в юридичній діяльності.
- 43) Вплив емоцій на прийняття рішень юристом у професійній діяльності.
- 44) Як розвинути аналітичне мислення юриста?
- 45) Міркування в юридичній діяльності.
- 46) Що таке міркування в юридичній діяльності?
- 47) Міркувати юристу з умовними твердженнями.
- 48) Визначення тверджень, які можуть або повинні бути істинними для заданих фактів і правил.
- 49) Що заважає критичному мисленню юриста?
- 50) Як навчатись міркувати юристу?

- 51) Правила та закони, які удосконалюють аргументацію в юридичній діяльності.
- 52) Визначення впливу нових фактів або норм на аргументацію.
- 53) Як навчитися юристу логічно мислити?
- 54) Спростування як окремий випадок критики.
- 55) Паралогізм, софізм та логічні парадокси в юридичній діяльності.
- 56) Правила, похибки, хитрощі в аргументації та критиці.
- 57) Логічне доведення в юридичній діяльності.
- 58) Судження в юридичній діяльності.
- 59) Виокремлення поняття та складових судження.
- 60) Правила доведення і спростування судження в юридичній діяльності
- 61) Значення логічного судження в практичній діяльності юриста.
- 62) Роль установки у формуванні судження юриста.
- 63) Нестандартність правового мислення юриста.
- 64) Як прийняти рішення юристові у невизначеній ситуації?
- 66) Психологія маніпуляцій в юридичній діяльності: феномени, механізми та захист.
- 67) Формування готовності юриста до нестандартного правового мислення.

Питання для підсумкового контролю

1. Мислення: поняття та форми: догматичне, критичне, дієве, творче, образне.
2. Критичне мислення: поняття і особливості.
3. Критичне і догматичне мислення: проблеми співвідношення.
4. «Зріла» і «незріла» особистість у юридичній професії.
5. Критичність та самокритичність.
6. Роль критичного мислення у юридичній професії.
7. Оцінка розумового процесу у юридичній діяльності.
8. Рівні професійного юридичного мислення.
9. Структура професійного юридичного мислення.
10. Стадії розвитку критичного мислення у юридичній діяльності.
11. Передумови успішної професійної діяльності юриста: IQ, емоційний інтелект, мислення, розум, довіра.
12. Емоційний інтелект: поняття та характеристика.
13. Сфери емоційного інтелекту: самоосмислення, управління емоціями, самомотивація, емпатія, підтримка взаємовідносин.
14. Вплив емоційного інтелекту на професійну діяльність юриста.
15. Методологія збирання, інтегрованого аналізу та синтезування інформації: загальна характеристика.
16. Аналіз і синтез.
17. Порівняння.
18. Класифікація.
19. Узагальнення.
20. Аргументація.
21. Статистичний метод.
22. Аналогія.
23. Етапи критичного аналізу правових проблем.
24. Усвідомлення та характеристика проблеми.
25. Спроба розв'язання проблеми відомим способом та з використанням відомих знань.
26. Переструктурування (знань, способів дій, установок, цінностей, способу мислення).
27. Інсайт.

28. Обґрунтування прийнятого та реалізація рішення.
29. Методологія розв'язання правових проблем: загальна характеристика.
30. Групове інтерв'ю: подолання стереотипів та визначення достовірності інформації.
31. Метаплан: аналіз проблеми та визначення причин її виникнення.
32. Фішбоун: співставлення причин та фактів як метод розв'язання проблеми.
33. Критичне мислення як основа логічного та системного аналізу документів.
34. Методологія критичного читання юридичних документів.
35. Читання з маркуванням тексту.
37. Прогнозування, асоціювання, порівняння.
38. Методологічні прийоми критичного мислення у юридичній аргументації. Діалог Сократа (погодження – сумнів - аргументація).
39. Модель 6 W.
40. Наочність та тредукція.
41. Ромашка Блума.
42. Ретроальтернативістика.
43. Дерево припущень.
44. Формування та обґрунтування правових позицій.
45. Доведення: поняття та структура.
46. Помилки в доведенні.
47. Медіаграмотність: поняття та загальна характеристика. Медіаграмотний юрист: як ним стати?
48. Перевірка достовірності медіа повідомлень та стандарти журналістики.
49. Методика розпізнавання та спростування фейків.
50. Методи формування ефективного медіаконтенту: відео, фото, текстів.

Технічне забезпечення

Технічні засоби: пристрої збереження та обробки інформації (ПК, ноутбук, планшет, тощо).

Програмне забезпечення: Microsoft (Word, Excel, PowerPoint).

Політика курсу

Політика курсу визначається усталеними стандартами академічної доброчесності, основу якої складає, як відомо, творче освоєння навчального матеріалу та набуття умінь і навичок застосування інструментарію наукового пошуку, критичного аналізу наукового й інформаційного контенту в процесі здійснення загальнонаукового чи юридичного дослідження.

Правила курсу та політика академічної доброчесності Запізнення на лекцію не припустимі, викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Політика виправдання через відсутність: виправдовувати відсутності або запізнення тільки в разі невідкладної медичної допомоги, виснажливої хвороби, сімейної ситуації або участі в санкціонованих заходах ТНУ.

Система оцінювання

Якщо з поважних причин здобувач вищої освіти протягом семестру не набрав 60 балів із 100:
 - з поважних причин – він має право звернутись до викладача і виконати відповідні контрольні завдання протягом семестру, але не пізніше, ніж за тиждень до початку екзаменаційної сесії, та у разі їх виконання буде допущений до складання екзамену.

- без поважних причин – він не допускається до складання заліку. Порядок складання визначає викладач.

Підсумковий контроль: здійснюється у формі екзамену .

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Критичне мислення у вільному суспільстві: теоретико-методологічний, конституційно- та міжнародно-правовий потенціал: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17 квітня 2019 р. Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. 152 с.
2. Недюха М.П. Архетипні засади правової ідеології українського суспільства // Український соціум. 2022. № 2 (81). С. 76-84.
3. Недюха М. П. Критика як теоретико-пізнавальний та діалогово-полемічний конструкт конституційно-правового мислення // II Всеукраїнські правові наукові читання пам'яті доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, член-кореспондента Національної академії правових наук України Ніни Романівни Нижник: збірник матеріалів / за заг. ред. А. Є. Шевченка. Вінниця: ТОВ "ТВОРИ", 2018. 180 с.
4. Nediukha M.P. Criticism as a Concept of Classical Science and a Social Phenomenon of Civil Society: the Potential of Constitutional and International Law (As Exemplified by the Ukrainian Society) // Theoretical and practical aspects of modern jurisprudence development: the experience of European countries and prospects for Ukraine : collective monograph / V. M. Bevzenko, V. A. Bortnyak, K. V. Bortnyak, O. Yu. Busol, etc. Lviv-Torun : Liga-Pres, 2019. P. 262-283 (eng.).
5. Nediukha M.P., Podolyaka A.M., Podolyaka S.A. Political corruption as a social and legal phenomenon: political and legal models of counteraction. Article 1 // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). № 3. С. 13-19 // URL:<http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/31-70-33>.
6. Nediukha M.P., Podolyaka A.M., Podolyaka S.A. Political corruption as a social and legal phenomenon: political and legal models of counteraction. Article 2 // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). № 4. С. 19-26 // URL:<http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/31-70-4>

Додаткові

1. Пірен М.І. Основи політичної психології: навчальний посібник. К.: Міленіум, 2003. 418 с.
2. Рудакевич О.М. Націологічні засади модернізації українського суспільства. Науково-популярне видання. К.: Видавництво "ПОЛІТІЯ", 2020. 360 с.
3. Юридична психологія: підручник / За заг. ред. Л. І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. К.: КНТ, 2007. 360 с.
4. Colon David. Propagande: la manipulation de masse dans le monde contemporain> Paris: Edition Flammarion, 2021. 447 p.
5. Pincon Michel, Pincon-Charlot Monique. Sociologie de Paris. Paris: Edition La Decouverte, 2014. 125 p.

Інформаційні ресурси

1. Горохова І. В. Значущість критичного мислення для сучасних суспільства та освіти, URL : <http://oaji.net/articles/2014/1026-1415782468.pdf> .
2. Деббінк А. Думай сам. Розвиваємо критичне мислення, Київ: Віват, 2022, 144 с.
3. Конверський А. Є. Критичне мислення: підручник, Київ: ЦУЛ, 2021, 344 с.
4. Липман М. Чим може бути критичне мислення? // Освітня платформа «Критичне мислення». -Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/materiali-dlya-samoosviti/ekspertiradyat-pochitati/> .
5. Терно С. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти, Запоріжжя: Просвіта, 2009, 268 с. ([Terno_monograph.pdf](#))
6. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія // Історія в сучасній школі, 2012, № 7-8, С. 27-39 ([CTWorld.pdf](#)).
7. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. посібник, Харків : Основа, 2008, 187 с.
8. Фрейре П. Формування критичної свідомості / Фрейре П. ; [з англ. пер. О. Дем'янчук], Київ. : Юніверс, 2003, 176 с.
9. Lipman M. Critical thinking: What can it be? / Matthew Lipman. — Institute of Critical Thinking. Resource Publication, 1988. — Series 1. — № 1. — 12 p.
10. Moore B. N., Parker R., Critical Thinking. 10th ed. Published by McGraw-Hill, 2012.
11. Wilson D. C. A Guide to Good Reasoning: Cultivating Intellectual Virtues (2nd edition) University of Minnesota Libraries, 2020, URL: <https://open.lib.umn.edu/goodreasoning/>
12. Butler, Heather; Christopher Pentoney; Mabelle P. Bong (September 2017). "[Predicting real-world outcomes: Critical thinking ability is a better predictor of life decisions than intelligence](#)".
13. Безкоштовні електронні підручники онлайн «Гуманітарні науки» // <http://www.chitalca.html>